

animantium ferax est. Denique retulit mihi quidam veracissimus senex, tale se corium in hoc monte occisi bisonis vidisse, in quo quindecim, ut aiebat, homines, unus iuxta alium potuisset cubare.

C). Indeque Alboin cum Venetiae fines, qua prima est Italiae provincia, sine aliquo obstaculo, hoc est civitatis vel potius castris Foroiulani terminos introisset, perpendere coepit, cui potissimum primam provinciarum quam ceperat committere deberet.

Za Zgodovino Langobardov Pavla Diakona kot tudi za mnoge druge pisce tistega in poznejšega časa velja, da je avtor med opisovanje zgodovinskega dogajanja vpletal še razne zgodbe, s katerimi je skušal popestriti svoje pripovedovanje. To velja tudi za odstavek B zgoraj navedenega teksta, ki ga podrobneje analiziramo. Za samo zgodovinsko dogajanje selitve Langobardov v Italijo nima odstavek B v bistvu nobene vrednosti in ga lahko abstrahiramo. Če sedaj beremo tako »okleščen« tekst Pavla Diakona (pa tudi sicer) opazimo, kako preprosto, tekoče in jasno razumljivo teče Pavlovo pripovedovanje. Tekst nas s svojo jasnostjo kar sili, da ga jemljemo takšnega kakršen je, in da mu ne delamo nobene sile in nobenih konstrukcij v smislu, da skrajne meje Italije razumemo kot dvojne, kot to hoče I. Pirkovič. Potrditev tega prepričanja vidim tudi v tem, da Pavel Diakon na začetku druge knjige svoje Zgodovine, ko našteva naslove posameznih poglavij, ki pa so v bistvu hkrati tudi njihov povzetek, za osmo poglavje preprosto piše: Quomodo Alboin ad Italiae fines veniens, montem Regis ascendit, et de bisonibus feris. Tudi tu nam pisec ne da nobenega povoda, da bi mislili na kakšno dvojno mejo Italije, saj govori le o Italiae fines. Odločilen dokaz, kje se je nahajala meja Italije, kje mons Regis in kje popolnoma širok in raven vhod v Italijo, pa mi predstavlja odstavek C, v katerem zame Pavel Diakon jasno pravi, da je Alboin potem, ko si je s Kraljeve gore ogledal del Italije, vstopil v njeno prvo provinco Venecijo na »civitatis vel potius castris Foroiulani terminos«. V tem okviru pa bi bilo res možno, da je Alboina pot vodila skozi Vipavsko dolino ali mogoče severneje ob Nadiži mimo Matajurja.

Velik poudarek v svojem dokazovanju daje I. Pirkovič prislovu inde (odstavek C), ki mu daje velik časovni in prostorski pomen. Razpravljanje o Pirkovičevem razumevanju te besede se mi zdi brezpredmetno, opozoriti pa je treba na nekaj drugega. Kot v podkrepitev svojega pravilnega razumevanja prislova inde se Pirkovič sklicuje na kroniko beneškega doža Andreja Dandola, ki pravi, da se je Alboin povzpел na Kraljevo goro, pozneje (et postea) pa vstopil v provinco Venecijo. Kritik pri tem sklicevanju pozablja na dve bistveni stvari. Andrej Dandolo je živel v 14. stoletju (umrl 1354), torej osem stoletij za dogodki, ki jih opisuje v svoji kroniki, in da ima to njegovo delo značaj kompilacije (vsaj za starejša obdobja). Kot eden izmed virov mu je služil tudi Pavel Diakon in mu bil prav za opis langobardske selitve v Italijo podlaga. V bistvu je dobesedno posnel Pavlovo pripovedovanje in spremenil le kakšno ne-bistveno malenkost (tako je npr. zamenjal inde s postea). Zato Dandolo ne smemo in ne moremo uporabljati kot merodajen vir, še zlasti ne v tako podrobnih vsebinskih analizah.

Peter Štih

EVANGELIČANI IN KALVINCI V PREKMURJU

S Horvatom sva v knjigi Prekmursko šolstvo (1977) zapisala, da je iz seznama davkoplačevalcev v letih 1599 in 1601 razvidno, da so pri cerkvah v Murski Soboti, Martjancih, na Tišini, pri Sv. Juriju, v Selu, Gornji Lendavi, pri Sv. Trojici in v Monoštru plačevali letni davek evangeličanski pastori in da je okoli 1599 bilo vse slovensko jezikovno ozemlje med Monošтром, Petanjci in Dolnjo Lendavo zanesljivo zajeto v evangeličansko cerkveno organizacijo.

Ivan Škafar je v reviji Acta Ecclesiastica Sloveniae 1. 1979 zavrnil mojo trditev in postavil svojo, da »v letih 1599 ali 1596—1612 ne moremo govoriti o kakšni cerkveni organizaciji evangeličanov v krajini med Muro in Rabo, ker je tedaj na tem ozemlju prevladoval kalvinizem«.

V diskusiji Evangeličanske ali kalvinske šole v Prekmurju v letih 1595—1612?, ki jo je priobčil Zgodovinski časopis 1980/4, sem odgovoril Škafarju s svojimi dokazi. Škafar se z njimi ni zadovoljil, temveč je v ZČ 1982/1—2 ponovil svoje trditve in jih skušal še podpreti z Gradivom za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiaconata, ki je izšlo v AES 3, 1981. Škafar najprej ugovarja, da davek, ki so ga v letih 1599 in 1601 plačevali našeti duhovniki (concionatores) v Prekmurju, ni bil običajni, temveč vojni davek, uveden med petnajstletno turško vojno (1593—1608).

Za našo obravnavo, ali so pri omenjenih cerkvah v Prekmurju v letih 1599 in 1601 službovali evangeličanski ali kalvinski duhovniki, ni bistveno, kakšen davek so plačevali, ali je to bil letni ali vojni. Pač pa sta pomembni ugotovitvi, da sploh so plačevali in kje so tedaj službovali protestantski duhovniki v Prekmurju, s čimer je dokazana in krajevno ugotovljena njihova navzočnost.

Sporno pa je, ali so ti protestantski duhovniki bili evangeličani ali kalvinci. Payr, ugledni poznavalec zgodovine evangeličanske škofije v ogrskem Prekdonavju, jih ima za evangeličane, Škafar pa trdi, da so bili kalvinci. Za svojo trditev se sklicuje na naslednje: Ko so se protestanti v Prekdonavju leta 1595 razdelili v dve samostojni cerkveni občestvi, so morali evangeličanski duhovniki od leta 1596 obvezno podpisovati tako imenovano Formulo Concordiae. In, ker imamo na voljo seznam duhovnikov, ki so plačali vojni davek leta 1599 in 1601 ter na drugi strani podpisnike F. C., moramo ugotoviti, da noben concionator prekmurskih župnij, ki je v letih 1599 in 1601 plačal vojni davek, ni podpisal F. C.

Res je, da pred letom 1612 ne najdemo imen prekmurskih evangeličanskih duhovnikov, ki bi podpisali F. C. Res pa je tudi, da Škafar v izvirnem gradivu do 1612 ni navedel niti enega primera, ki bi nam pričal, da je dotlej služboval kak kalvinski duhovnik ali bi sicer dotlej kjerkoli obstajalo kalvinsko versko občestvo v Prekmurju. Nasprotno pa imamo zapise, ki govorijo:

- da je že 1593 v Murski Soboti služboval evangeličanski duhovnik Jurij Szalaszei, ki je tedaj tudi prevedel evangeličanski molitvenik;

- da je 1597 evangeličanka, grofica Magdalena Salm Lobkowitz-Poppel, prosila graškega superintendenta, da vizitira cerkve in šole na njenem posestvu, ki je obsegalo tudi ozemlje z župnijami Pertočo in Gornjim Senikom;

- da so 1598 prispeli iz avstrijskih dežel pregnani evangeličanski duhovniki in učitelji na Petanjce, kjer so našli zatočišče na Nádasdyjevi posesti in tam osnovali molilnico za redno bogoslužje; pregnani slovenski pastori so bili za versko dejavnost evangeličanov pomembni, ker so v Prekmurju nadaljevali svoje delo, o čemer pričajo še 1627 pri Sv. Trojici najdene slovenske evangeličanske knjige;

- da so 1599 štajerski stanovi iz Gradca, kjer ni bilo kalvincev, poslali na Petanjce dva evangeličanska kandidata teologije, ki naj ju potrdijo v duhovniški časti, in prosili radgonskega veleposestnika Herberstorfa, da prisostvuje slovesnosti, a tudi o njej ne vemo, da bi podpisala F. C., ki so jo podpisovali ob nastopu službe;

- da je 1600 pribežal na Petanjce Mihael Müller, evangeličanski učitelj iz Radgone, magistra Craineriusa iz Wittenberga pa so hoteli zaposliti na Petanjcih ali v Murski Soboti;

- da je 14. junija 1601 radgonski Herberstorf pisal grofici Lobkowitz-Popplovi, da evangeličanski duhovnik Hans Walter ni primeren za Petanjce, obenem jo je prosil, naj ga vzame k sebi, da bi bilo škoda, ako bi ostala petanjska prižnica prazna, ker ob velikih svetkih prihajajo verniki iz Ljubljane in s Koroškega (torej evangeličani);

- da je kralj Rudolf 8. oktobra 1603 vnovič ukazal Tomažu Nádasdyju in njegovemu bratu László, da ne smeta sprejemati pregnanih evangeličanskih duhovnikov.

Vsa ta, že tolikokrat objavljena dejstva so tako znana, da jih na tem mestu ne dokumentiram, marveč samo omenjam.

Če še upoštevamo, da so bili ogrski obmejni velikaši dolnjelendavski Bánffyji že od sredine XVI. stoletja, sárvárski Tomaž Nádasdy in gornjelendavski Jurij Széchy pa konec tega stoletja prvi širitelji in podporniki evangeličanstva v Prekmurju, potem ne more biti dvoma, da je ozemlje od Petanjec in Sobote tja do Monoštra in Dolnje Lendave bilo v letih 1599 in 1601 v območju evangeličanske, četudi manj trdne cerkvene organizacije. Potemtakem so tudi plačniki davkov iz 1599 in 1601 bili evangeličanski in ne kalvinski duhovniki. Omenjeni duhovniki pa niso podpisali F. C., ker je njihova cerkvena organizacija tedaj bila brez škofa, morda tudi brez dekana, Payr celo meni, da je bil soboški pastor Szalaszei iz 1593 tudi evangeličanski senior, in zaradi tedaj rahle organizacije ni bilo institucionalne priložnosti, ob kateri bi omenjeni duhovniki bili pozvani k podpisu. Če pa so take priložnosti bile, omenjenih duhovnikov iz 1599 in 1601 tam ni bilo; saj se je dogajalo, da so mnogi duhovniki tudi na sinodah iz neznanih razlogov bili odsotni, npr. na kalvinski sinodi 1618 v Szentlőrincu sta od 11 duhovnikov bila navzoča le svetotrojiški in jurjenski.

Payru, ki je črpal podatke iz virov, je bilo samoumevno, da so v našem primeru sporni duhovniki bili evangeličani, saj so delovali sredi evangeličanskega okolja. Škafar pa je vse evangeličanske duhovnike pred 1612 pokalvinil, Payra pa zavrnil, češ da je storil hudo napako in s tem povzročil, da se je ta zakoreninila tudi v slovenskem zgodovinopisju protestantizma v Prekmurju.

Kalvinska dekanija pri Sv. Juriju (Rogaševci) je po Škafarju obstajala »verjetno že od 1599 ali celo 1595 dalje«, to je takoj potem, ko so se prekdonavski protestanti razcepili v dve ločeni cerkveni občestvi. Ti dve letnici ne povesta dovolj in nista zanesljivi, ker se je po Škafarjevih virih sodeč, prvi kalvinski duhovnik v Prekmurju

Martin Perlaki, obenem tudi dekan pri Sv. Juriju, pojavil šele 19. junija 1612 kot udeleženec sinode v Körmendu.

Na naslednji sinodi v Köveskutu 11. novembra 1612 je bil ordiniran Mihael Domjani za Martjance, drugi imenoma znani kalvinski duhovnik v Prekmurju. 1616 je bil za umrlih Perlakijem za dekana pri Sv. Juriju izvoljen Peter Bereczky, tretji znani kalvinski duhovnik.

Sele iz zapisnika sinode od 1. do 3. novembra 1618 v Szentlőrincu, to je v času Bereczkyja, zremo, da je kalvinski dekanat obsegal verske občine: Sv. Trojico, Sv. Benedikt, Selo, Velemér, Szentgyörgyvölgy, Turnišče v Medžimurju, Martjance, Szécsisziget, Mursko Soboto, Hodoš in seveda sedež dekanije Sv. Jurij.

1618, to je po smrti Tomaža Széchyja, so kalvinci izgubili svojega podpornika. 1623 je njihov dekan Bereczky moral zapustiti Sv. Jurij, na njegovo mesto je 1624 prišel že evangeličanski pastor Ivan Kanizsai.

Začel se je razpad kalvinske cerkvene organizacije, obdržale so se le posamične verske občine, najdlje v Martjancih (do 1648) in v Selu (do 1657). A martjanski kalvinski duhovnik Domjani se je že prej kazal evangeličana in po evangeličansko vršil obrede.*

Škafar je v Acta Ecclesiastica Sloveniae 1981/3 priobčil 71 izvirnih poročil in zapisov, ki naj bi pričali o razvoju kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiakonata. Toda v vseh teh nam ni postregel z ničimer, kar bi pričalo o obstoju kalvinskega dekanata na omenjenem ozemlju pred 1612, nikjer nobenega imena ali drugih znakov, da je pred 1612 služboval kak kalvinski duhovnik ali da je kje v Prekmurju obstajala kalvinska postojanka. V tem pogledu ni Škafar prispeval z objavljenim gradivom nič novega. Vse bistveno za našo razpravo o nastanku in razvoju evangeličanstva in kalvinstva med Slovenci v Prekmurju je objavil že Payr. V Škafarjevem gradivu tudi ni mogoče najti niti enega novega imena kalvinskega ali evangeličanskega duhovnika, ki bi ga s Horvatom ne bila omenila v najinem Prekmurškem šolstvu, in sicer v pregledu občega razvoja, pri nastanku in razvoju posameznih šol, kakor tudi v kronološkem pregledu razvoja prekmurskih šol.

Za Škafarja kot katoliškega duhovnika je značilno, da noče ničesar vedeti o pritisku katoliških vladarjev, cerkvenih in posvetnih oblastnikov na protestante. Žali ga, ker sem zapisal, da je Ferdinand II. (1619—1637) bil nasilen uničevalec vsega, kar je ustvarila reformacija tudi na Ogrskem.

Toda če vemo, kako strahotno je Ferdinand II. obračunal s češkimi husiti po bitki na Beli gori 1620, tedaj zasluži oznako, da je bil nestrpen katoličan in zatiralec verske svobode nekatoličanov v svojem vladarstvu. Ako pa med njegovo vladno ni bila uničena nobena protestantska župnija v Prekmurju, kakor piše Škafar, in s tem zanika Ferdinandovo nestrpnost, potem Ferdinand tega ni storil zato, ker je po spopadu z erdeljskim velikašem Bethlenom leta 1622 moral v Mikulovu priznati določbe dunajskega miru iz 1606, in s tem svobodo veroizpovedi plemičem, svobodnim mestom in trgov, te določbe pa so ogrski plemiči razširili tudi na deželo. Ker pa Ferdinand ni spoštoval mirovne pogodbe, je Bethlen z mirom v Požunu 1625 vnovič utrdil položaj protestantov na Ogrskem. Tako so se kljub kraljevi nestrpnosti ohranile protestantske župnije v Prekmurju.

Potem, ko sem v diskusiji dokazal, da so bili lendavski Bánffyji od nekdanj dolžniki zagrebškemu kapitlju in je kapitelj leta 1608 Krištofu Bánffyju popustil polovico najemnine za zidanje lendavske cerkve, sam Krištof pa je prosil, da mu drugo polovico pustijo za obnovo ostalih cerkva, se Škafar še nadalje upira moji trditvi, da je grof Krištof Bánffy stopil v katoliško Cerkev na pritisk zagrebškega škofa. Pač pa še naprej trdi, da se je Krištof Bánffy spreobrnil iz svobodnega in osebnega prepričanja potem, ko se je v jezuitski cerkvi v Zagrebu ob poslušanju patrove razlage prepričal o resnični navzočnosti Jezusa v sveti hostiji. Menim, da je to očitno teološko gledanje na zgodovino. Ne priznavati pritiska zagrebškega škofa na protestanta Krištofa Bánffyja, je isto, kot ne priznavati, da je škof Hren pritiskal na protestante, ko je uničeval njihove knjige, ali ne priznavati, da je ljubljanski škof Rožman pritiskal na verne Slovence, da kot katoličani ne smejo sodelovati z »brezbožno« Osvobodilno fronto.

Iz povedanega sledi, da kaže ostati pri dosedanjih ugotovitvah slovenskih zgodovinarjev, kakor so jih objavili: **Ivan Zelko**: »Vzporedno z luteranstvom se je po župnijah širil kalvinizem in dosegel višek za gornjelendavskega Tomaža Széchyja...« (Časopis za zgodovino in narodopisje, 1937, 121); **Mirko Rupel**: »Med njimi (Prekmurci) se je poleg luteranstva širilo tudi kalvinstvo.« (Zgodovina slovenskega slovstva, Ljubljana, 1956, 203); **Stefan Barbarič**: »Že leta 1599 so delovali v cerkvah soboškega okoliša luteranski predikanti.« (Panonski zbornik, M. Sobota, 1966, 82); **Vilko Novak**: »...se je v XVI. stoletju pod močnim vplivom ogrskih fevdalcev pričel uveljavljati tudi v Prekmurju protestantizem, predvsem v obliki luteranstva ali evangeličanstva,

* AES 1981, 95—96, 98; I. Zelko, K zgodovini reformacije v Prekmurju, ČZN 1937.

manj pa v obliki kalvinstva (reformirane veroizpovedi)«. (Izbor prekmurskega slovstva, Ljubljana, 1976, 8); **Bogo Grafenauer**: »Poleg luteranstva se je tu pojavilo tudi kalvinstvo, včasih so se v nemali tudi medsebojni spori.« (Zgodovina Slovencev, Ljubljana, 1979, 306).

Omenjeni slovenski zgodovinarji in literarni zgodovinarji niso storili napake, kakor piše Škafar, ker se strinjajo z dokazanimi ugotovitvami madžarskega evangeličanskega zgodovinarja Payra. Storili bi jo pa tisti, ki bi povzeli Škafarjeve trditve, s katerimi je vse protestantske duhovnike v Prekmurju pred 1612 brez dokazov pokalvinil.

Na podlagi doslej objavljenih virov in najinih razpravljanj s Škafarjem povzamam naslednje sklepe:

Protestantizem v Prekmurju se je v glavnem širil iz ogrskega Prekdonavja, upoštevati pa moramo tudi dejavnost protestantskih beguncev s Stajerskega in Kranjskega.

Iz Prekdonavja se je širil z dveh strani: najprej z vzhodne na ozemlje beksinskega arhidiakonata, ki je spadal pod zagrebško škofijo, na veleposesti dolnjelendavskih Bánffyjev, pozneje pa s severa na področje belmurskega (soboškega) arhidiakonata pod gyórsko škofijo, kjer se je tja do Sobote razprostirala veleposest gornjelendavskih Széchyjev in deloma tudi németújvárskih Bátorjanyjev. Ti pa so še kot pristaši nove vere v letih 1590—1600 odvzeli vse katoliške cerkve in jih izročili protestantskim pastorm.

Protestantizem v obliki evangeličanstva se je na Bánffyjevem (v župnijah Dolnja Lendava, Turnišče, Dobrovnik, Bogojina) začel širiti vsaj že 1544 za Štefana Bánffyja, svoj višek je dosegel za njegovega sina Nikolaja, ko je 1573 v njegovem gradu delovala potujoča evangeličanska tiskarna, nato pa je zatonil v času Kristofa Bánffyja, ki se je 1608 pokatoličnil in v letih 1609—1612 s pomočjo jezuitov spreobračal evangeličane in kalvince. Niso se pa tedaj vrnili še vsi protestanti v katoliško cerkev, Bogojina je še 1661 bila v seznamu evangeličanskega seniorata. Tudi zapisnik katoliške vizitacije 1688 govori še o »heretikih«, npr. v Turnišču. Na področju belmurskega arhidiakonata v obsegu Goriškega, tja na Ravensko, se je evangeličanstvo začelo širiti po letu 1590, ko je Jurij Széchy začel izročati katoliške cerkve evangeličanom.

Tako je v Soboti 1593 pastiroval evangeličanski duhovnik Szalaszegi in so od 1598 dalje na Petanjce prihajali pribegli evangeličani iz notranjeavstrijskih dežel ter so njihovi slovenski duhovniki nadalje opravljali evangeličanske obrede.

V letih 1599 in 1601 so plačevali davek evangeličanski duhovniki, ki so službovali v Murski Soboti, Martjancih, na Tišini, pri Sv. Juriju, v Selu, Gornji Lendavi, pri Sv. Trojici (Nedeli v Gornjih Petrovcih) in v Monostru.

Od 1612 dalje so podpisovali F. C. tudi tisti evangeličanski duhovniki, ki so istočasno službovali v krajih s kalvinskim duhovnikom tako v Murski Soboti, Gornji Lendavi in pri Sv. Trojici.

Na višku je bila evangeličanska cerkvena organizacija v Prekmurju leta 1627, v času vizitacije vseh njihovih verskih občin v senioratu, to je pri Sv. Juriju, v Pertoči, na Tišini, v Murski Soboti (kjer je bil pozneje sedež seniorata), v Martjancih, pri Sv. Benediktu v Kančevcih, v Selu, Velikih Dolencih, pri Sv. Trojici v Gornjih Petrovcih, v Gornji Lendavi (kjer je bil najprej sedež seniorata) in v Gornjem Seniku.

Po letu 1670, ko je gornjelendavski grof Peter Széchy kot odločen katoličan in cerkveni patron začel evangeličanom odvzemati cerkve na Tišini, v Gornji Lendavi, Murski Soboti in Martjancih, je potekala protireformacija v soboški dekaniji do 1718, ko so se nekateri evangeličani izselili v Šurd in se je nadaljevala do 1732 in 1733, ko so evangeličanom odvzeli poslednje cerkve v Gornjih Petrovcih, pri Sv. Benediktu in v Selu. Niso pa jim mogli odvzeti vere, ohranili so jo do razglasitve tolerančnega pamenta 1781. Nakar so se znova organizirali. Ustanovili so verske občine v Puconcih, na Hodošu, v Križevcih, Bodoncih, Domanjševcih, Gornjih Petrovcih, Murski Soboti, Moravcih, Dolnji Lendavi, Gornjih Slavecih in v Selu. Njihove verske občine živijo nepretrgoma do današnjih dni.

O kalvincih na področju belmurskega arhidiakonata iz virov zanesljivo vemo le to, da so od 1612 do 1623 imeli svojo dekanijo (seniorat) s središčem pri Sv. Juriju. Ta je leta 1618 obsegala verske občine: Sv. Jurij, Sv. Trojico, Sv. Benedikt, madžarski Velemér, Martjance in Mursko Soboto, segala pa je še na ozemlje beksinskega arhidiakonata v madžarski Szentgyörgyvölgy in Szécsisziget ter v Turnišče (danes Podturn) v Medžimurju.

Ko so se nasledniki Tomaža Széchyja spet poevangeličnili in je dekan Bereczky 1623 moral zapustiti Sv. Jurij, so kalvinci spet postali evangeličani; najdlje pa so imeli kalvinskega duhovnika v Martjancih do 1648 in v Selu do 1657.

O kalvincih v dolnjelendavskem okolišu iz virov ne zvemo imena nobenega duhovnika, nobene verske občine, niti tega, da bi kdorkoli tam širil kalvinstvo. Le iz jezuitskih poročil vemo, da je zagrebški kapitelj poslal Kristofu Bánffyju po njegovi

spreobrnitvi v katoličana, misijonarje jezuite, ki so v letih 1609 do 1612, a ne vemo v katerih krajih, pokatoličanili vsega 1492 evangeličanov in kalvincev.

Do naših dni so kalvinci v vsem Prekmurju organizirani le med madžarskimi prebivalci v verski občini Motvarjevci, kamor spada tudi Čikečka vas.

Kalvinstvo v Prekmurju je bilo v nekaj desetletjih 17. stoletja le kratkotrajen, pretrgan in krajeveno ozko (na šest verskih občin) omejen pojav, ki ni pustil nobene vidne sledi v kulturni zgodovini te krajine, niti je karkoli prispeval v zakladnico slovenstva.

Škarfarjeva namera je bila, da z gradivom o razvoju kalvinstva in evangeličanstva v Prekmurju in Medmurju pokaže na kalvinstvo kot viden, a neraziskan pojav na našem ozemlju, ki da ga niso dovolj proučevali ne madžarski ne slovenski ne hrvaški zgodovinarji; s tem pa naj bi obenem opozoril na »zmotne« trditve v Kokolj-Horvatom Prekmurškem šolstvu, kjer avtorja obravnavata delovanje evangeličanskih in kalvinskih šol.

Iz dosedanjih razprav med nama s Škarfarjem je razvidno, da slednji ni prispeval ničesar, kar bi razveljavilo ugotovitve v omenjenem delu v zvezi z razvojem protestantskega šolstva v Prekmurju.

Miroslav Kokolj

ODMEV NA OCENO ZBORNIKA »KOROŠKI SLOVENC V AVSTRIJI VČERAJ IN DANES«

Zahvaljujemo se akad. prof. dr. Bogu Grafenauerju za stvarno in izčrpno oceno našega Zbornika (ZČ, 37/1983, 3, s. 247—250), za njegov trud in prizadevanje, da prikaže pomen in vrednost publikacije, pa tudi za njegova kritična opozorila na pomanjkljivosti in napake, ki so se prikradle v besedilo Zbornika. Predvsem pa mu gre zahvala za dragocene dopolnitve in napotke; del smo jih že lahko uporabili pri dotisu zbornika ki je v tiskarni, saj je prva naklada v dobrega pol leta pošla, del pa jih bo mogoče uporabiti pri naslednjih publikacijah o koroški problematiki.

Na seji uredniškega odbora Zbornika 6. 11. 1984 smo pregledali odmevnost zbornika doma, v zamejstvu in po svetu ter ugotovili, da povsem drži sklepna ugotovitev prof. Grafenauerja, da je knjiga prav v času obnovljenega in povečanega pritiska na koroške Slovence še posebej pomembna.

Ocenjevalca in bralce ZČ pa moramo že zaradi zgodovinske natančnosti in objektivnosti opozoriti na nekaj netočnosti v objavljenem prikazu Zbornika.

V uvodu ocene ni točna trditev, da so Zbornik »želeli in pripravljali ljudje iz vodstva Zveze koroških partizanov že od 1971«. Naš Zbornik je v resnici pričel nastajati leta 1975, ko je Janko Liška na pobudo Založbe Komunist začel zbirati gradivo zanj. Leta 1979 je dal prvo gradivo v pregled Pavlu Žaucerju, ta pa je Karla Prušnika Gašperja seznanil z nastajanjem knjige leta 1980, nekaj dni pred Gašperjevo smrtjo. Založniški svet Založbe Komunist je imenoval uredniški odbor Zbornika šele leta 1981. Odbor je pri sestavi in redakciji Zbornika deloval v celoti (z izjemo Janeza Stergarja, ki je bil v odbor imenovan pozneje), še posebej seveda odgovorni urednik J. Liška, ki je pripravil gradivo **do oddaje v tiskarno**.

Ne moremo se tudi strinjati z osebnim mnenjem ocenjevalca, da sodi Kardeljev intervju o položaju manjšin in o avstrijsko-jugoslovanskih odnosih med **priloge**, ne pa na vodilno mesto v Zborniku. Ne gre samo za svobodno odločitev uredniškega odbora, za njegov koncept, s katerim sprejema in uvršča tekst v knjigo kot njen moto. Kardeljev tekst je tudi zaradi kritične analize izvajanja manjšinskih določb državne pogodbe takšne narave in vrednosti, da bo še dolgo podlaga za urejanje vprašanja koroških Slovencev in (prek tega) naših odnosov z Avstrijo.

Prof. Grafenauer očita sektaštvo uredniški opombi k odstavku o narodopisnem delu dr. Franca Cigana (»Bil je belogardistični emigrant na Koroškem«). Kratko opombo ocenjevalec nekorektno povzame brez prilastka »belogardistični«, ki že itak premalo opredeljuje Ciganovo medvojno zadržanje. To zamolčati bi pomenilo izkrivljati zgodovinsko dejstvo. V knjigi pa ni zanikana resnica o Ciganovem povojnem narodopisnem delu med koroškimi Slovenci.

Ocenjevalec je zmotno povzel tudi navedbe avtorstva »Kronološkega pregleda« v Zborniku; na strani 176 Zbornika je točno obrazložen delež posameznih avtorjev, ki so navedeni pod naslovom dela.

Za uredniški odbor Zbornika Pavle Žaucer